

Анатолій
Дімаров

МІСЬКІ ІСТОРІЇ

Харків
«ФОЛІО»
2022

КВАРТИРА

Жодного новонародженого не чекали з таким нетерпінням, як оцього дев'ятиповерхового будинку.

Ще тільки закладався фундамент і копалися траншеї під комунікаційні мережі; ще лише починали зводити стіни й класти перекриття перших поверхів; ще цибатий кран, зіп'явшись на ноги, примірявся до першого вантажу — так обережно, наче то не цеглини були, а діти, що їх він мав рознести по майбутніх квартирах, ще гори піску, цементу, цегли, арматури і труб захаращували велике подвір'я, а могутні тягачі-панелевози ревіли натужно, вибехкуючи колії, в яких недовго й шию звернути; ще майбутні вікна й двері темніли порожніми отворами і звідти раз по раз вилітало будівельне сміття; ще навіть не думали про комісію по прийому об'єкта, яка, заплющивши очі на всі недоробки й упущення, підпише відповідний акт, — будинок лише народжувався: в колотнечі, в сварках, у біганині, у щоденних летючках, у муках, які породіллям і не снились, а майбутні мешканці вже щоденно навідувалися до нього, і чим вище підіймалися поверхи, тим все більше й більше приходило на будівельний майданчик людей. Вони пролазили крізь щілини паркану, стрибали через глибокі траншеї, дерлися через гори цегли й дощок, проникали в білі од вапна коридори, штурмували хідники, що трималися поки що на чесному слові, добиралися до другого, третього, шостого поверхів, плутаючись під ногами будівельників,

оцих бетонярів, мулярів, столярів, сантехніків, електриків, заважаючи їм працювати, та як їх не лаяли, як не проганяли, як не обсипали будівельним сміттям, а то й вапном заляпували, вони лізли й лізли, наче мурахи, і якщо якась особливо настирлива пара врешті щезала, на її місці появлялися дві нові, ще настирливіші.

І їх можна було якщо не вибачити, то хоча б зрозуміти: будинок був кооперативний, і кошти на нього внесли всі оці люди.

Потім, коли будівельна гарячка врешті вляглася, коли були вимиті вікна й підметені хідники та підлоги, а підвір'я, підрівнявши бульдозерами, наспіх покрили асфальтом; коли розібрали тепер уже нікому не потрібний паркан і будинок наче ступив на щойно забруковану вулицю, на широкий, молоденькими деревцями поділений навпіл бульвар, що його вже обживали машини, коли повноважна комісія обійшла усі поверхи і спітнілий виконроб усоте поклявся усунути помічені та з належною увагою до акта занесені недоробки, хоч на нього чекав уже інший об'єкт, де всі оці обіцянки розвіються димом; коли нарешті були виписані ордери та вручені ключі од квартир, люди, які тиждень тому замалим не по-пластунському проникали в будинок, тепер кинулись штурмувати його вже на законній підставі. І той веселий штурм тривав кілька діб: з раннього ранку до пізньої ночі.

Всі види транспорту, що їх тільки можна було уявити (окрім літаків та пароплавів), підкочували безперервно до чотирьох під'їздів, вивергаючи з роздутих утроб домашнє начиння, а мурашиний потік снував безперервно, заносючи меблі в порожні поки що квартири. І вже перший, найнетерплячіший, проклинаючи залізобетон, заходився довбати шлямбуром стіну, щоб повісити килим: той дятлиний перестук ще довго лунатиме в оцьому дев'ятиповерховому вуликові як серед білого дня, так і опівночі, доводячи до мікроінфарктів

прихильників тиші. Вікна враз оживуть, забілють фіранками, зарядять гардинами, засяють вечірніми вогнями, а по ще незатоптаному подвір'ї початкуюча мати покотить свою першу дитину, і перші бабулі вийдуть обживати свіжопофарбовані лавки, розставлені обіч під'їздів.

І рано чи пізно появиться перший небіжчик.

Його проведжатиме весь будинок, з усіх квартир, поверхів, під'їздів, і коли одлунає тужлива мелодія і сумний кортеж рушить повільно в бік кладовища, хтось обов'язково скаже:

— От і наш дім пустив перший корінь. Стояти йому тепер та стояти...

Той перший небіжчик пережив чотири війни і три революції. Роки відшуміли над ним зимовими хугами, і він уже нічого не чекав од майбутнього: доживував рештки життя збайдужілим ротом. Все перепробовано, все пережито, всі людські пристрасті давно вже звідані, а то й забуті, минуле — як сон, в якому згубилося колись найдорожче, тож йому байдужі були розмови довкола квартир, суперечки й чвари, що кипіли на зборах, він, здається, й не розумів, де він зараз і для чого його сюди регулярно привозять. Сидів, застиглий, відчужений, воцані вуха його, зарослі посивілим мохом, були наставлені в далеке минуле, і навіть голоси онука та сина, які його й привозили (на таксі, трамваєм він по дорозі розсипався б, і вже дехто помітив, що з таксистом розплачуються копійка в копійчку: чи то такі скупі, чи грошей обмаль) і заводили так урочисто, наче не людину тримали під руки — ікону... навіть їхні голоси не пробивались до його свідомості.

Всі вже знали, що старий брав активну участь у двох революціях і слухав, кого тільки можна було почути. І син, і онук ходили старим, як тузом козирним, який побива усі козирі, тож не дивно, що й дісталася їм одна з найкращих квартир: сонячна, тиха, дві найбільші кімнати вікнами

в двір, лише третя, найменша, — вікнами на бульвар, ну, тут уже нічого не вдієш, не ми планували будинок, тут поселимо дідуня, все одно ж він уже нічого не чує, тож машини йому не заважатимуть. «Правда, дідуню?» — та одразу ж туди старого й запхнули — посадили на єдиний стілець посеред порожньої поки що кімнати, і він так і просидів майже до вечора, поки заносили меблі та розставляли наспіх. А вже як занесли, як розставили (в дідуньову кімнату вирішили завтра, все одно ж не встигнуть), як посідали в кухні за швидкокурч накритий стіл, натомлені, але щасливі, як розлили урочисто 3 чарки: «Ну, діти, будьмо! Щоб вам тут добре жилося!» — лиш тоді схаменулись: а дідуню! Кинулись до старого, а він сидів, як його посадили, він, здається, й не ворухнувся жодного разу протягом дня, і з-під висохлих на пергамент повік ледь тьмяніли згаслі жарини очей. «Ну, як вам тут, батю?» — спитав з перебільшеною увагою син. «Ходімо вечеряти!» — проспівала невістка. «Ми без вас, дідуню, й не сядемо!» — прощобетала онукова. «Уже й чарку вам налили!» — додав од себе онук.

Взяли старого під пахви, одірвали з трудом од стільця, в який він, здається, вже й коріння пустив, повели обережно на кухню. «Ще одну чарку!» — скомандував син. «Знаєм без тебе!» — відповіла, як одбрила, невістка: їй, як і всім, було незручно, що забули старого. Дістала чарку, ще одну тарілку, ніж і виделку. Онукова відразу ж заходилась накладати з паруючої каструлі, а син плеснув трохи горілки: старий давно вже не пив. «Ну, батю, щоб вам тут добре жилося!» «Якби не ви, то хіба б наші діти мали оцю квартиру! — додала невістка зворушено. — Завеземо вам тахту — будете як у бога за пазухою. Ніхто вже через вашу голову не ходитиме...» «Еге ж, дісталося всього, — похитав головою син: він захмелів, і лисина його червоніла торшером. — Пам'ятаєш, Маню, як я тебе привів у нашу родину? Одна кімната на чотирьох, — повер-

нувся до молодят. — Три на чотири. Батя з мамою на од-носпальному ліжкові, а ми — під столом. А тоді ще й ти на-родився, — це вже до сина. — І нічого, жили — не вмирили, наче так і треба було. Правда ж, батю?»

Старий, мабуть, не чув: жував через силу курячу гузку. Чарку ж навіть не пригубив.

«Гарна вам квартира дісталася, нічого не скажеш, — про-довжував син: од випитого його потягло на розмову. — Дове-деться виплачувати, але то вже хай у вас голова не болить. Ми з матір'ю порадилися та й вирішили, що будемо платити самі...» — «Ну, що ви, тату, ви й так допомогли, скільки мог-ли, — заперечив онук. — Якось уже самі обійдемося». — «Бач, які горді! — повернувся син до своєї дружини. — Не хочуть, щоб ми їм помагали». — «Та ви ж уже обоє на пенсії!» — «То й що? Пенсіонерам і треба менше. А вам ще які оно витрати. Нова квартира, вона, сину, ого!.. Як молода жінка: спробуй її одягнути!» — «Ну, вже якось одягнемо», — розсміявся онук. І, батьків проводжаючи, запросив на прощання: «Ви ж при-ходьте, не забувайте нашої хати».

Повернувся на кухню: дід застигло сидів край столу. «Пі-демо спати, дідуню?» Були зараз як ніколи до нього уважні. Одвели до кімнати, роздягли, поклали на ліжко: «Завтра вам тахту привеземо». Старий ліг, як умер: навіть не ворухнувся.

А за тиждень помер. В останній час, здається, жив тільки для того, щоб вибити онукові трикімнатну квартиру. І коли квартира була нарешті отримана і ніхто тепер її вже не міг одібрати, старий, звівши останній порахунок з життям, непо-мітно пішов з цього світу.

Може, тому він і лежав у домовині з таким умиротвореним видом, наче давно уже ждав, не міг діждатися смерті. Облич-чя його розправилося та помолодшало, а на запалих губах застигло якесь аж удоволення. Він так і лежав: сухенький, маленький, в завеликій, наче на виріст, домовині, мов повер-

нувся протягом ночі, коли помирав, у своє дитинство — за такими далекими обр'яями, що всім живим, які його проводжали, здавалося воно зовсім уже нереальним. Він так і вплив над людськими головами з не обжитого ще будинку: в оту вічну квартиру, яка не потребуватиме ремонту, не підлягатиме обміну, не стоятиме на облікові в жеку. Він так і пішов од живих — реліктовий уламок минулого, тож ніхто по ньому й не плакав, бо плач сприйнявся б як фальш: смерть його була такою ж природною, як зміна пір року, як захід сонця, як ніч. І живі, постоявши трохи над покритим вінками й квітами горбиком, поверталися без особливого суму додому. І син, і онук думали про одне й те ж: старий знав, скільки жити, тож відчували якусь аж гордість за свій рід, що ніколи не підводить. І сиділи за поминальним столом якісь особливо схожі один на одного, й онукова лисина ясніла торшером, тільки не таким розкішним, як у сина.

Потім, коли чужі розійшлися, а посуд був прибраний та перемитий і батьки, попрощавшись, теж зібралися додому, молодята, залишившись наодинці, чи не вперше відчули себе повновладними господарями трикімнатної цієї квартири. Повмикали скрізь світло, взявшись за руки, ходили з кімнати в кімнату, і квартира після того, як винесли дідуня, здавалась їм значно більшою за свої сорок шість метрів.

Кімнати ще світили голими стінами, ще багато чого бракувало, особливо в третій, дідуньовій, де стояли тільки шафа й тахта та єдиний стілець (всього цього треба якнайшвидше позбутися: таке воно старомодне), а під стелею висіла оголена лампочка. «Тут буде мій кабінет», — сказав поважно онук. «А може, дитяча?» — запитала лукаво онукова.

«Ти що? — стривожився він. — Ми ж, здається, домовилися». — «З тобою й пожартувати не можна». — «Такими речами не жартують. Одні жартували, жартували та й дожартувалися». — «До чого?» — «До бебі. Та не до одного, а до

двох». — «Нам би хоч одного». — «Встигнемо. Ми ж домовилися». — «Ну, годі, — сказала вона. — Не вистачало в такий день посваритись. Кабінет то й кабінет...» І якась аж збайдужіла повернула до спальні. «Будемо лягати?» — спитав він, ідучи вслід за нею до спальні. «Будемо... Ох, як я натомилась!.. Бідний дідуньо...» Звичними рухами перебила подушки, послала постіль. Засміялась. «Ти чого?» — «Ніяк не можу звикнути, що ми з тобою самі. Не треба заставляти стільцем двері до спальні». — «Батьки, здається, не підглядали», — відповів він, трохи образившись. «Ще чого не вистачало! Та все ж нарізно краще. Ти, може, не згоден зі мною?» Вона саме звільнилася од сукні, і для нього то був найпереконливіший аргумент. «Згоден», — прошепотів він, притискаючи щосили дружину. «Пусти, божевільний! — засміялася вона. — Світло ж...» — «Хай буде. Я ще жодного разу не бачив тебе отакою...» — «Якою?» — «Отакою...»

— Ти врешті вимкнеш світло? Чи до ранку отак і горітиме?
— Зараз.

Знехотя звівся, пішов до дверей, де чорнів вимикач.

«Яка в нього красива постава! — подумала вона. — Якби не ота лисина... Невже вона в нього буде така ж, як у його татуса? І чого мужчини лисіють?»

«Яке в неї розкішне волосся! — думав він, повертаючись: навіть темрява не заважала йому бачити її всю, до останнього нігтика. — Жодна жінка не має такого волосся!»

Ліг, занурився у нього обличчям, у його едwabну ласкавість.

«В мене найкраща у світі дружина!» — подумав, уже засинаючи.

Згодом, коли минуло п'ять років, він уже так про дружину не думав.

За ці п'ять років у нього померла мати і народилась дочка.

I

Мати померла тоді, коли вони клали паркет.

Досі їх задовольняв лінолеум. По ньому так приємно було ступати, вставши зі сну, він холодив гарячі підощви, а ввібравши протягом дня в себе тепло, яке щедро лилося з вікон, допізна струмував тим теплом: жива, ласкава субстанція, розлита по всій квартирі. Вона ж особливо не могла навітшатись підлогою, яку так легко прибирати, — ні мастики, ні щіток, провела вологою ганчіркою, і все, — обоє були переконані, що кращої підлоги їм і не треба, і коли б не Лубенки, їм і на думку не спало б міняти лінолеум.

Але Лубенки теж одержали квартиру, навпроти, правда, не трикімнатну, а дво-, бо не мали такого діда, зате їхній татусь завідував овочевою базою і не міг дістати хіба що піску червоного з Марса чи морської піни з Венери. Та й то тільки тому, що туди ще не літали пасажирські або вантажні ракети.

Він не дуже хотів і йти на те новосілля, це ж треба купувати подарунок, а вони вже починали економити кожен копійку: його батьки зняли всі заощадження, щоб сплатити перший внесок на кооперативну квартиру, а її, сільські вчителі, жили від зарплати до зарплати, та ще й мали довчити двох її молодших братів. Та й хто вони, зрештою, йому, оці Лубенки, могли б запросто прожити й без них, коли б дружина Лубенкова та не була її інститутською подругою. «Ну, гаразд, — сказав він, — якщо тобі вже так хочеться... Тільки що ж ми їм понесемо?» І вона, зраділа, цьомкнула його в щоку (як вона потім докоряла собі, що наполягла: здавалося, що все почалося саме з того новосілля), і потім майже всю суботу ходили удвох по магазинах, шукаючи подарунок не дуже дорогий, але щоб на вид і не дешевий. Врешті придбали в комісійному бра — за двадцять карбованців, в магазині це бра коштувало значно дорожче, але це чи то мало якийсь малопомітний де-

фект, чи його власникові терміново були потрібні гроші, та вони, власне, цим і не цікавились: бра було нове-новісінке, мов щойно розпаковане, їм уже й жалко було нести, коли приміряли в себе над ліжком, але втішилися думкою, що зате не доведеться червоніти. Червоніти, однак, довелось: подарунок їхній виявився найбіднішим, бра загубилося поміж імпортними люстрами і кришталевиими світильниками, що пахли не десятками — сотнями, розкішними вазами і японськими сервізами. Був навіть бельгійський, на всю стіну, килим, не килим — картина, подарований, щоправда, батьками, про такий тільки мріяти, але навіть не килим зіпсував остаточно їм настрої, особливо йому, і не те, що їх бідненький дарунок був недбало покладений на спеціальний стіл («Дуже мило, правда ж, Вітасю?» — «Ага», — ледь ковзнув поглядом Вітась), зіпсувала остаточно їм настрої підлога, на яку страшно було й ступати з порога: кольоровий, покритий лаком паркет, що віддзеркалював усі предмети, які стояли в кімнатах. Може, тому в коридорі були вишикувані пантофлі на товстій повстяній підшві, як ото в музеях, не менше десяти пар пантофлів («Не треба роззуватись!» — але всі роззувалися, розуміючи, що оте «не треба» говорилося для красного слівця). Вони теж обоє роззулись, і кожного вечора йому спадала на думку одна й та ж фраза, яку він чи то вичитав, чи то од когось почув: «Кожна квартира починається з підлоги», і він, уже за столом, прошепотів на вухо дружині: «Бачиш, що таке справжня підлога!» — і на душі в нього було дуже незатишно, бо раптом відчув себе, із своєю підлогою бідненькою, обділеним долею.

А тут долили гіркого ще й гості, всі в наймоднішому, в імпортному, навіть прикраси на їхніх дружинах були закордонні, хай навіть копійчані, але — закордонні, корчили з себе новітню еліту, що зібралася на раут, і розмовляли з ними, двома, єдиними не в імпортному, якось зверхньо й аж знехо-

тя, всім своїм видом даючи відчутти ту відстань, яка пролягає між ними («Що?.. Я вас слухаю, — ледь слова вимовляючи. — Ви так думаєте?.. Можливо, можливо... Да, Джо, — одвернувшись й одразу ж забувши про ваше існування, — не запізнився завтра на теніс»). Вони й називали одне одного тільки іноземними іменами, в душі, мабуть, жалкуючи, що не можуть і розмовляти по-іноземному: рідна мова коробила їх аристократичний слух. Він злився все більше і, до кінця не досидівши, смикнув сердито дружину: «Пішли!» «Мері, Джо! — плювавсь вже дома. — Та чого б вони варті були без своїх татусів!» — «А ми?» — спитала дружина. «Що — ми?» — «Нам же теж батьки придбали квартиру». — «На чесно зароблені! — закричав він сердито. — Мої батьки за все життя жодної копійки не вкрали!» — «Чого ти кричиш?» Але він її вже не слухав: «Не смій ставити моїх батьків на одну дошку з їхніми!» — «Та звідки ти знаєш, що їхні батьки крадуть?» — «Знаю. На чесно зароблені гроші такий килим не купиш... Тут і обехеесу не треба... А паркет...» — «Що — паркет?» — «Та ти хоч помітила, який у них паркет?» — вигукнув, уражений сліпотю дружини. «Паркет як паркет, — стенула плечима вона. — Світлий». — «Світлий! — передражнив він її. — Такий паркет кладуть лише в палацах культури. Або в музеях. Кожна паркетина загорнена в папір». — «Його що, з-за кордону везуть?» — «Не цікавився, не знаю, — буркнув він. — Все одно він нам не по кишені. Ми гроші не крадемо». — «Ну, годі! — не витримала врешті вона. — Хай вони трусяться над своїм паркетом. Зате в нас трикімнатна квартира». — «Тільки й того!» — відповів невдоволено. Глянув на підлогу з лінолеуму — жити не схотілось, такою та підлога здалась убогою. Досі просторі кімнати мовби аж стислися, а стелі опустилися донизу. І стелі, й стіни, побілені наспіх, і дешевенькі шпалери аж кричали про їхню убогість.

Спав погано: не давала спокою підлога.

— Послухай, — сказав за сніданком. — Нам таки доведеться послати паркет. Я на цей лінолеум уже й дивитися не можу!

— За які гроші? — поцікавилась вона.

— Гроші будуть. — Він уже все, виявляється, продумав. — Було б лише бажання.

— Де ж ти їх візьмеш? У батьків?

— Ні, не в батьків... На батьків мало надії. Сотню-другу ще зможуть підкинути, але на більше розраховувати нічого.

— На моїх теж...

— Знаю, — перебив нетерпляче. — Побігли, бо на роботу запізнюємося. Поговоримо потім. Я щось придумав.

По роботі, не встигли й до кімнати зайти, потягнув її до столу. Дістав зошит, поклав, розгорнув:

— Я тут дещо на роботі прикинув...

— Що це? — Дивилася на цифри, що вишикувалися в акуратні стовпчики, й поки що нічого не розуміла.

— Ти скільки одержуєш щомісяця? Чистими?

— Дев'яносто сім.

— Правильно. Ось у мене й записано: дев'яносто сім карбованців двадцять сім копійок. Ні більше, ні менше. А якщо їх поділити на тридцять, то буде три двадцять три. Ну, двадцять три копійки відкинемо, це якраз на тролейбус, тож лишається по три карбованці в день. Як ти думаєш, зможемо ми прожити на ці три карбованці?

— А твої? — Не знала, зможуть чи ні. Досі жили на її і його зарплати, і то частенько не вистачало: виручали батьки. То продуктів підкинуть, то десятку якусь...

— Мої будемо відкладати на паркет. Дивися сюди, — показав на іншу колонку. — Сто двадцять шість помножимо на дванадцять; Більше ніж тисяча п'ятсот! Якраз вистачить придбати паркет на всю квартиру. По двадцять карбованців метр, в нас шістдесят квадратних метрів разом з коридора-

ми й кухню. Такого, звісно, як у Лубенків, нам не дістати, той карбованців по двісті, не менше, але й по двадцять можна придбати досить пристойний паркет. Ще й лишиться заплатити майстрам... То як? Проживемо на три карбованці в день?

— Не знаю. Треба подумати.

— Що ж тут думати! — Лисина в нього почервоніла, як це траплялося завжди, коли він починав нервувати. — Дивися сюди! — Відкрив нову сторінку, що теж була акуратно списана цифрами. Вони були вишикувані в окремі колонки, колонки мали заголовки. Каліграфічним почерком виведені літери. «Жири», — прочитала вона. «Борошно». «Овочі». «Фрукти». «Цукор». «Чай». «Господарські дрібниці».

— Що це?

— Це я прикинув... Скільки нам потрібно для прожиткового мінімуму. Ось, наприклад, жири. Скільки нам потрібно масла на один день?

— Що ти питаєш — в тебе ж уже он написано!

— Я приблизно прикинув. А тепер раджуся з тобою. По десять грамів вистачить?

— Звідки я знаю! — їй досі не доводилося ділити масло на порції: брала, скільки було потрібно. А якщо з'їдали й ні на що було купити, то й без масла жили кілька днів.

— А кому ж тоді знати? — розсердився він. — Ти ж готуєш, не я!

— Може, й вистачить. — Він був на дев'ять років старший од неї, і вона його трохи побоювалась.

— Тепер ось олія... Олії по двадцять. Картоплю смажити, приготувати котлети. Ти переливаєш завжди, а треба вчитися жити економно.

— З піпетки капати, чи що? — тепер уже образилася вона.

— Піпетки не треба — зроблю мірки. З мірки ніколи не наллеш більше, ніж потрібно. То як?

Вона не відповіла — на очі навернулися сльози. Уявила себе біля плити, обставленою мірочками й мірками. А не вистачить? А підгоратиме? А перекинеться? В неї вже наперед затрусилися руки.

— Ну от, я так і знав! — сказав він із досадою. — Тут ночі не спиш, думаєш, як краще зробити, а вона мені — сцену!.. Та пропади воно пропадом! — Змів зошит із столу, пішов з кімнати. І вже там, у спальні, шамотів сердито ковдрою.

А їй від того ще дужче захотілося плакати. Сльози лилися самі, гірко й солодко, вона вже не знала, як їх зупинити: адже це вперше він отак на неї нагримав!

Переплакавши, вмилася холодною водою, пішла до спальні. Відчувала і власну провину: він же не про себе дбав — про спільне. Їй теж хотілося мати паркетну підлогу, отаку, як у Лубенків, якби ж тільки не оті мірочки. І потім: купувати в магазині на грами: «Двадцять грамів масла... Сорок олії...» Засміють!

Він чи то спав, чи то прикидався, що спить: лежав, одвернувшись до стінки, хоч нічник і не вимкнув. Роздяглася тихенько, обережно залізла під ковдру. Довго лежала, чекаючи, що він до неї повернеться. Врешті не витримала, сама притулилась до нього:

— Пробач, я більше не буду. — Ледь втрималася, щоб не розплакатися знову.

Коли помирились, і погасили нарешті нічник, і лежали рядком, як ніколи дорогі одне одному, він, хоч вона вже з усім наперед згодилась, заходився ще раз її переконувати:

— Всього рік потерпимо. Незчуємось, як і мине. А там заживемо знов по-старому. Хоч щодня в кіно. — Досі вони не пропускали жодного фільму.

— І будемо купувати морозиво? — Над усе любила морозиво: могла з'їсти три порції за один раз. Може, тому, що до вісімнадцяти років майже ніколи не ласувала морозивом. Морози-

во асоціювалося в неї із святковими поїздками до міста, коли вона заздрила міським дітям, які щодня могли їсти ці ласощі. «Ти сама, як дитина!» — сміявся він з неї, бо вона спокійно не могла пройти мимо ятки з морозивом. І щонеділі обов'язково водив її в невелике кафе на Хрещатику. В найбільшу спеку тут завжди стояла прохолода, в металеві вазочки накладалися різнокольорові кульки: полуничне, апельсинове, шоколадне, плombsір. Щоб продовжити насолоду, вона брала манюсінькими порційками — крихітною пластмасовою ложечкою — і зітхала від повноти почуттів.

А тепер доведеться рік не куштувати морозива!

— Не обов'язково брати продукти щодня, — лунав його заспокійливий голос. — У нас є холодильник, будемо набирати на десять днів. Тож не треба вибивати чек на двадцять грамів масла чи просити сорок грамів олії...

Вона зараз ладна була з усім, що б він не сказав, одразу ж погодитись: так затишно лежати на його зігнутій в лікті руці!

«Мені дуже повезло, — думала розчулено. — Не курить, не п'є, на інших навіть не гляне. Чого ж мені ще треба?»

— Поцілуй мене. — Мала остаточно переконатись, що він на неї пересердився.

І коли він її поцілував, обережно, майже по-батьківськи, вона, щаслива, заснула.

Паркет мав бути тільки дубовий. Лише дуб, коли його обробити як слід, набирає з роками благородного світло-коричневого кольору. Старанно процикльований, покритий прозорим лаком, взятий у світлі плінтуси, як у рамку, він матиме вид стародавньої картини, яка вийшла з-під руки майстра вісімнадцятого, а то й шістнадцятого століття. Недаремно ж тепер у моді меблі приглушених, спокійних кольорів.

— Я б нізащо не погодився послати такий, як у Лубенків. Не квартира, а клуб!

Надумавши замінити підлогу, він усерйоз зайнявся паркетом. Діставав які тільки міг книжки, ходив по новобудовах, придивляючись, де який стелять і як, знав уже не одного майстра, і вони його знали: їм подобалось, з якою серйозністю цей далеко ще не літній чоловік приглядається до їхнього ремесла, так придивляється, мов сам збирається його освоїти. Набрів нарешті на паркетного аса, віртуоза з золотими руками, який до того часу, поки не спився, слав лише в урядових будинках, а нині працював у жекові, страждаючи люто від того, що доводиться мати справи чорті з чим, а не зі справжнім паркетом («у хлівах тільки слати!»), поступово з ним подружившись, домовився, що той їм оновить підлогу в квартирі. Запросив навіть додому, не пожалівши десятки з куцого їхнього бюджету, і Петрович, випивши разом із хазяїном, переміряв кроками площу («Шістдесят... Тютілька в тютільку»)… Петрович на прощання сказав:

— Діставай тільки дубовий. Постелимо — й міністри такої підлоги не матимуть.

— Він і проциклює? — спитала вона, коли провели Петровича. Теж освоїла дещо, та й як не освоїти, коли щовечора тільки й розмов що про паркет. Давно уже примирилась із отими мірочками й мірками: чекала не могла дочекатися, коли закінчиться пісний оцей рік із пустими супами й картопляними котлетами, із черствим хлібом (він помітив, що черствий хліб менше йде) і перловими крупами: голова йшла обертом, коли думала, що готуватиме завтра, а щоб заспокоїти батьків, які всерйоз занепокоїлись, що вони з собою роблять, з могили і то кращі встають, пояснили, що сіли на спеціальну лікувальну діету («Ви скоро на ній і лежатимете! Гляньте на себе: шкіра та кістки!»). На діету оту посилаючись, відмовлялись ходити в гості, у свою чергу, не кликати до себе гостей. — Він і поциклює? — запитала вона, ладна й молитися на Петровича, лиш би той пошвидше послав підлогу і ми-

нув жахливий цей рік, бо їй уже починало здаватися, що не буде йому кінця-краю.

— Циклюватиму сам. Хоч трохи зекономимо.

— Зумієш?

— Зумію, не бійся. Нічого тут страшного немає.

Він, виявляється, уже пробував циклювати — під пильним оком того ж Петровича. Виходило не гірше, ніж у інших, а коли заходиться коло своєї підлоги, то, може, ще й краше: своє ж, не чуже. Вже й циклі замовив, точнісінько такі, як у Петровича: із спеціальної сталі, гострі, як бритва, куди до них магазинним, магазинними тільки халтурити, вибиваючи зайві карбованці з хазяїнів, які нічого не тямлять. Вже міг би прочитати цілу лекцію, як треба циклювати підлогу, бо до кожного дерева потрібен окремий підхід, то тільки невігласові здається, що все одно по чому проходиться циклею: по дубові, букові чи по тій же сосні. В нього й долоні свербіли — пошвидше взятися за справу, і коли одного вечора приніс виготовлені циклі, то бавився ними, як дитина. І чекав не міг дочекатися паркету.

Та ось нарешті минув дванадцятий місяць, і була зібрана сума, потрібна для того, щоб придбати паркет, ще й заплатити Петровичу.

По паркет поїхали вдвох у суботу на склад.

Склад цей їй уявлявся таким: вони вибирають потрібний взірець, як в універсамах, платять гроші, й продавець підводить їх до акуратної гірки. Лишається тільки найняти машину. Але він, що встиг уже побувати чи не на всіх складах Києва, одразу ж майнув на розшуки бригадира, сказавши їй почекати біля контори.

І вона стояла, приголомшена, бо те, що побачила, аж ніяк не в'язалося з тим, що їй малювала уява.

Величезне подвір'я було вщерт завалене деревом: гори дощок, еверести обаполів. Лежали, зв'язані дротом в грубез-

ні пачки (тільки багатотонному кранові таку пачку підняти!), а поміж ними у вузьких проходах, ризикуючи бути на смерть заваленими, в марній надії відібрати дошки на підлоги чи стелі снували мурахами люди. І скрізь висіли оголошення, що будматеріал, поки його не розберуть, не продаватимуть.

— Спеціально, паразити, у паках тримають! — лаявся чоловік, зарослий щетиною. — Я вже другий тиждень ходю. Міліції на них, хапуг проклятих, немає!

— Як же вони торгують? — не розуміла вона: бачила купи акуратно складених дощок, на яких білили написи: «Продано».

— А отак і продають: по десятці за куб! Даси на лапу — нависмикують, скільки тобі треба. А не даси — до судного дня ходитимеш! Бачили, на чому вони під'їжджають? У кожного «Лада», по вісім тисяч. Де тільки та міліція ходить!

Поки вона слухала озлобленого цього чоловіка, він шукав бригадира. Вже давно зрозумів: поки не домовиться з бригадиром, паркету не матиме. Паркет-то був: будь ласка, бери! Але що то за паркет! Лежав, мабуть, з часів царя Гороха. Всі дощі, всі сніги та вітри полишили на ньому невигубний слід: жалюгідні дощечки, почорнілі, потріскані, обкидані цвіллю. «Доведеться дати на лапу», — сказав він ще вдома дружині. — «На лапу? За віщо?» — «За паркет. Щоб дали, який нам потрібен». — «Скільки?» — «Боюсь, що карбованців шістдесят. За метр по карбованцю». — «А дешевше не можна? Шістдесят карбованців! Двадцять днів жити!» — «Не знаю. Спробую поторгуватися. — Йому самому до сліз було жалко грошей, які дісталися такою дорогою ціною. — Тільки боюсь, що нічого не вийде! Там такі шакали працюють...»

Бригадира, якого всі звали Стасиком, попошукав: щойно був тут і вже зник в лабіринті дощок. Застукав під парканом:

Стасик, двометрове дитя в ковбойці та джинсах, в сандалях на босу ногу (сорок шостий розмір, не менше), одбирав саме шифер. Поруч переступав з ноги на ногу опецькуватий чоловік із портфелем під пахвою.

— Цілий бери, Стасику! — просив слізю він.

— Відійди, не мішай! — Хоч чоловік був удвічі старший од нього, Стасик звертався до нього на «ти». Він усім «тикав», навіть якомусь відставникові з погонями полковника, і той це сприймав як належне. «От дає!» — захоплено дивилися на нього підлеглі.

Зачекавши, поки Стасик покінчив із чоловіком, торкнув шанобливо за руку:

— Стасику, на хвилинку.

Витираючи об джинси долоні, Стасик пішов за ним слідом.

— Чого тобі?

— Мені потрібен паркет.

— Паркет усім потрібен, — відповів Стасик.

— Мені дуже потрібен! Шістдесят метрів. Квадратних. — Поспішав, боячись, що хтось підійде і переб'є їхню розмову.

— Ти ким працюєш? — поцікавився Стасик.

— Інженер...

— Інженер... — Очі Стасика одразу ж збайдужіли. — Он бери, який є.

— Мені потрібен дубовий. Шістдесят метрів. Я нічого не пожалію.

У Стасикових очах знову проснулося зацікавлення:

— Десятку даси?

— За шістдесят? — він боявся повірити.

— За шістдесят шукай в іншому місці. А в нас по десятці за метр.

— За метр? Ти здурів?

Стасик і не подумав образитись. Взяв за лікоть своєю лапицею, довірливо запитав:

ЗМІСТ

Квартира	3
Мама Люба	61
Лунохід і Квазімодо	117
Кримінальна історія	172
Крила	210
Роман	267
«Жизнь є жизнь»	323
До сина	367
Дітям до шістнадцяти	403
Симон-різник	428
«Банани»	460
Медалі	502
Білі троянди, червоні троянди	561
Попіл Клааса	576
Дзвони	607
Боги на продаж	655